

JANKO BARLÈ I NJEGOV DOPRINOS OBNOVI CRKVENE GLAZBE U ČASOPISU SV. CECILIJA 1914. – 1940.

Umjesto uvoda

Janko Barlè, dugogodišnji urednik časopisa *Sv. Cecilija*, bavio se proučavanjem povijesnih izvora hrvatske sakralne glazbene baštine i njezine tradicije. Bio je neumorni promicatelj te baštine i veoma zaslužan za obnoviteljski zahvat cecilijanskoga pokreta u Hrvatskoj.

Zahvaljujući prije svega neosporivoj činjenici da je časopis *Sv. Cecilija* uspješno pridonio promicanju i očuvanju crkvenoga glazbenoga blaga hrvatskoga naroda, ime Janka Barlèa u tom surječju ulazi u povijest našega naroda. Može se sa sigurnošću ustvrditi da je povijesni cilj časopisa u dobroj mjeri bio i ostvaren upravo njegovom zaslugom. U ostvarivanju toga cilja ipak nije sve teklo bez poteškoća; dosta je prisjetiti se ratnih okolnosti, koje su ostavile veliku pustoš u narodu, pa s tim u svezi treba razumjeti uzrok mnogih problema u djelovanju i stvaralaštvu.

Važne obljetnice potrebno je obilježiti određenim istraživačkim osvrtom na doprinose pojedinaca na kulturnom području, pa stoga ovaj rad otvara veliki prostor i pokušava biti poticaj daljnjemu proučavanju i istraživanju navedene teme.

Ključne riječi: Janko Barlè, časopis *Sv. Cecilija*, cecilijanski pokret, crkvena glazba, Milan Zjalić, Mirko Novak, Filip Hajduković i Franjo Dugan, st.

Ime Janka Barlèa kao urednika časopisa *Sv. Cecilija* i promicatelja crkvene glazbe upisano je u povijesti hrvatskoga naroda, a glazba je bila svojevrsan most koji je povezivao Slovence i Hrvate. Upravo je Barlè zaslužan za taj obnoviteljski zahvat s namjerom da nađe ispravan put obnove. Okupio je velik broj suradnika kako bi usmjerenje i zamah cecilijanskoga pokreta bili što bolji i snažniji, a sve u cilju obnove crkvene i duhovne glazbe, koja uključuje mnoge segmente toga vremena: izdavanje novih crkvenih pjesmarica kao

što je *Hrvatski crkveni kantual*, tiskan u Zagrebu 1934., koji su sastavili naši najbolji stručnjaci cecilijanci, zatim stvaranje novih popjevaka poznatih glazbenika, koje su objavljivane u glazbenom prilogu *Sv. Cecilije*. Radio je na prikupljanju i oživljavanju starih crkvenih popjevaka te organizirao tečajeve liturgijske glazbe za zborovođe i koncerte za orguljaše. Prepoznao je pogodan povijesni trenutak pa je surađivao s glazbenim krugovima u domovini i izvan nje, što se i odrazilo u njegovu dugogodišnjem radu kao urednika

i predsjednika Cecilijina društva, čime je obogatio općecrkveno blago hrvatskoga naroda.

Janko Barlè, zagrebački kanonik, muzikolog, povjesničar, etnograf, glazbeni pisac i promicatelj crkvene glazbe, rođio se u Budanju kod Vipave 12. ožujka 1869., a preminuo u Zagrebu 18. veljače 1941. godine. Nižu gimnaziju, 4 razreda, završio je u Novom Mestu, a nakon toga otišao je u Karlovac, gdje je završio 5. i 6. razred. Godine 1886. ušao je u zagrebačko sjemenište, gdje je završio 7. i 8. razred gimnazije. Studij teologije završio je u Zagrebu 1892., a svećenički red primio 26. srpnja iste godine. Godinu dana djelovao je u Garešnici kao župni pomoćnik, nakon čega ga je tadašnji biskup Janko Pavlešić premjestio u Zagreb i dodijelio mu službu pomoćnoga vjeroučitelja zagrebačkih pučkih škola. Uskoro mu je povjeren i rad u nadbiskupijskoj kancelariji, gdje je postao aktuarom, poslije arhivarom, a onda i bilježnikom Duhovnoga stola. Godine 1904. postao je prebendarom Prvostolnoga kaptola zagrebačkoga, a 1911. tajnikom (nad)biskupa dr. Antuna Bauera. Od 1916. obavljao je službu kanonika i ravnatelja nadbiskupijske kancelarije. Primio je odlikovanje dvojice papa: papa Benedikt XV. odlikovao ga je naslovom »počasnoga komornika«, a papa Pio XII. podijelio mu je čast »apostolskoga protonotara«. Radom u kancelariji imao je pristup nadbiskupijskomu arhivu, čime mu je bila otvorena mogućnost proučavanja povijesnih i znanstvenih studija, koje su u svim segmentima bile opsežne i nemjerljive, a danasve je bogato zastupljen u časopisu *Sv. Cecilija*. Stoga tomu pronicljivo-mu čovjeku svestrane naobrazbe i široke kulture treba odati dužno poštovanje, priznanje i zahvalu za spašavanje kulturnoga i glazbenoga blaga od zaborava i sigurne propasti, jer je prihvatio »privremenu« ulogu urednika toga časopisa, a to »privremeno« trajalo je punih 26 godina (1914. – 1940.).

Bio bi velik propust ne spomenuti trud mladih svećenika, prvih osnivača, Milana Zjalića i Mirka Novaka, čijim nastojanjem 1907. godine, 23 godine nakon prekida, ponovo oživljava *Sveta Cecilija* sa svrhom promicanja crkvene glazbe u duhu europskih cecilijanaca toga vremena. Milan Zjalić dobro je poznavao naše prilike i priznaje da mu se izdavanje časopisa učinilo smionim, ali nije posustao u svojoj namjeri i želji da se »Sv. Cecilijom slavi Bog i diči narodnost hrvatska«.¹

Posredstvom nadbiskupa dr. Jurja Posilovića pridružuje im se svećenik Filip Hajduković, *regens chori zagrebačke katedrale* (1909. – 1942.) i Franjo Dugan st., skladatelj, dugogodišnji orguljaš zagrebačke prvostolnice, za koju je službu imenovan 1910., te punih 35 godina (1907. – 1942.) urednik glazbenoga priloga časopisa *Sv. Cecilija*.

Duhovni stol u Zagrebu preporučuje 1908. godine svećenstvu i župnim zajednicama da podrže društvo svojim članstvom. Tako se ostvaruje uzajamna suradnja te osigurava materijalna podloga, koja je bila važan čimbenik za daljnje tiskanje i širenje časopisa, čiji razvojni put napreduje iznenađujućom brzinom i već od 1909. list prelazi u vlasništvo Cecilijina društva. Urednik J. Barlè u svojem uvodniku *Cijenjenim čitateljima* iz 1914. priznaje da se neizmerno radovao izlasku časopisa *Sv. Cecilija*, ali se i bojao da će i njega stići nesretna sudbina koja je zatekla više naših glazbenih listova nastalih prije njega. Ipak, Bogu hvala, priznaje da se u svojem sudu prevario. Sedam je godina prošlo i *Sv. Cecilija* izlazi. Urednik iskreno izjavljuje da opstanak lista nije zasluga naše javnosti, nego nekolicine nadobudnih ljudi koji su svojim trudom ustrajali u suradnji i radu s urednikom.²

U nadolazećim godinama oduševljenje za cecilijanski pokret stagnira te urednik

¹ *Sv. Cecilija*, 1916., god. 10., sv. 6., str. 1.

² *usp. Sv. Cecilija*, 1914., god. 8., sv. 1., str. 1.

piše i vapi za pomoć, ali sve je manje odziva. To je i razumljivo jer je to razdoblje rata i opće neimaštine. Mnogi glazbenici i suradnici *Sv. Cecilije* pozvani su u vojsku, troškovi tiskanja su rasli, a teško se dolazilo i do potrebnoga papira. Teška povijesna i materijalna situacija učinila je svoje, pa je kod mnogih suradnika splasnulo oduševljenje. Zabranjivani su javni sastanci, pa sljedeće godine (1914.) nije ni održana glavna skupština cecilijanskoga društva. U cijeloj toj situaciji *Sv. Cecilija* jedva životari: nema suradnika i pretplatnika, broj čitatelja osjetno se smanjio, pa je takvo stanje ozbiljno ugrozilo samu opstojnost lista.

Naredba zagrebačkoga nadbiskupa »da se imaju sve župne crkve zagrebačke nadbiskupije pretplatiti na *Sv. Ceciliju*«, a uz pomoć Nadbiskupijskoga duhovnoga stola, koji je listu doplatio godišnju subvenciju, te Zemaljske vlade koja je list pretplatila⁴, njegova je budućnost bila donekle osigurana.

Nesumnjivo je da povijesna zasluga za očuvanje hrvatske duhovne i glazbene kulture svakako pripada reviji *Sv. Cecilija*, koja ima najdulji kontinuitet djelatnosti u nas. Cilj dugoga niza godina izlaza, iako s prekidima, bio je zapravo usmjeravanje djelovanja prema reformi crkvenoga pjevanja u hrvatskom narodnom duhu i očuvanju hrvatske glazbene baštine.

Na tragu reforme crkvene glazbe svakako je najvažniji pretkoncilski dokument o crkvenoj glazbi s početka 20. st. *Tra le sollecitudini* (Inter pastoralis officii, 22. studenoga 1903.) pape Pija X., koji se smatra »pravnim Zakonikom« liturgijske glazbe i kojim je započela njezina velika obnova.

Iz prvoga uvodnika časopisa 1914. može se iščitati kako ugledni J. Barlè smatra da

naš narod u obnovi kasni pola stoljeća za drugim narodima, štoviše »*Motu proprio*« je »ostao kod nas posve nezapažen sve dok nije početkom godine 1907. nekolicina mladih glazbenih ljudi počela s izdavanjem *Sv. Cecilije*«. ⁵

No u nadolazećim godinama časopis je postao zapažen u glazbenom svijetu, što je zapravo bila zasluga J. Barlèa, koji je u njega uveo nove rubrike, organizirao duhovne koncerte, poučne glazbene tečajeve i pisao korisne članke:

Iz hrvatske glazbene prošlosti

Građa za hrvatski glazbeni rječnik

Naši muzički radnici

Hrvatska pučka popijevka

Mrvice iz naše glazbene prošlosti.

Barlèovo sudjelovanje u 27 kulturnih društava, u kojima je bio odbornik ili predsjednik, ukazuje na osobu svestrane naobrazbe. Koristan je podatak da je uz silne obveze u nadbiskupijskoj kancelariji uspio aktivno sudjelovati u mnogim kulturnim i humanitarnim ustanovama. Imao je veoma širok krug djelovanja pa ne čudi velik broj njegovih radova kao što su: povijest glazbe, suvremeni glazbeni život, prilozi iz hrvatske glazbene prošlosti, obljetnice glazbenika, biografski članci,⁶ dokumenti o glazbi, jubileji, tematike Cecilijina društva, čiji je predsjednik bio dugi niz godina, to jest od 1911. pa sve do smrti.

Točan opseg Barlèova udjela u glazbenoj i drugim djelatnostima zapravo je nemoguće navesti jer postoje mnoga i nepotpisana djela, a među najvažnije ubrajaju se opsežne studije:

- *Cithara octochorda*

- *Ljubljanski zvon, 1891.*

- *Pavlińska pjesmarica*, poznata hrvatska pjesmarica iz 1644. koja se čuva u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u

⁵ »Cijenjenim čitateljima«, u: *Sv. Cecilija*, 1914., god. 8., sv. 1., str. 1.

⁶ Uz djela ostalih slovenskih autora (oko 300) Janko Barlè sudjeluje sa 156 što većih što manjih članaka. »Sodelovanje slovenskih glasbenikov pri 'Sv. Ceciliji'«, u: *Sv. Cecilija*, 1978., god. 48., sv. 2-3., str. 133*.

³ J. BARLE, »Cijenjenim čitateljima«, u: *Sv. Cecilija*, 1915., god. 9., sv. 1., str. 2.

⁴ usp. J. BARLE, »Prva desetgodišnjica«, u: *Sv. Cecilija*, 1916., god. 10., sv. 6., str. 169-170.

Zagrebu pod signaturom (oznakom) R 3629, zbirka je starih hrvatskih popjevaka nastalih u davna vremena, poneke i u srednjem vijeku, koje su se pjevale u crkvama diljem sjeverne Hrvatske. Pjesmaricu je 1916. i 1917. godine u časopisu *Sv. Cecilija* obradio Janko Barlè, a prema njemu mnogi napjevi odlikuju se velikom ljepotom.⁷

- *Nešto o crkvenim jačkama ugarskih Hrvata, Sv. Cecilija*, 1917. (god. 11., sv. V. i VI., str. 149–156, 181–187).

J. Barlè opširno i na vrlo zanimljiv način izlaže u raspravi: »da moramo prije nego li ćemo izdati našu: *Crkvenu pjesmaricu* proučiti ne samo razne crkvene pjesmarice, koje nam se sačuvala, već i crkvene pjesme iz svih predjela, u kojima obitavaju Hrvati«.⁸

- *Crkvene pjesme o. Nikole Krajačevića: prilog za povjesni razvitak hrvatskih pjesama*.

J. Barlè pozabavio se i tom temom u *Sv. Ceciliji*: u časopisu iz 1915. donosi primjer svjetovne pjesme koja se nalazi na stranici 26. te istaknutim riječima opisuje »kako je o. Nikola Krajačević htio iskorijeniti razne narodne pjesme time da je uzeo poznati narodni napjev, zadržao

melodiju i podmetnuo pjesmu nabožnog sadržaja«.⁹

Vrlo je zanimljiv i podatak koji je na naslovnoj stranici časopisa napisan rukom nepoznate osobe: »Ovaj broj je Barlè uređio – i prije nego je izišao iz tiska – umro u utorak 18. 2. 1941.«, a časopis je tiskan u studenom-prosincu iste godine (1941., sv. 6.).

Na kraju, ovim radom, temeljenim na povijesnim dokazima i analizi časopisa, željelo se barem jednim dijelom približiti djelovanje istaknutoga J. Barlèa te ukazati na njegov doprinos obnovi crkvene glazbe u časopisu *Sv. Cecilija*. Zacijelo su bile intrigantne povijesne okolnosti u kojima je Barlè djelovao, jer one potvrđuju njegovo osebujno i mudro vođenje tako vrijedna povijesnoga časopisa u navedenom razdoblju. Časopis je u tim godinama prošao trnovit put i uspio preživjeti sve do naših dana. No danas je situacija neusporedivo drukčija od one prije nekoliko desetljeća pa je stoga nužno pronaći nove načine kako doći do čitatelja i približiti sadržaj toga golemoga i vrijednoga kulturnoga blaga koje smo naslijedili.

⁷ Usp. »Pavlińska pjesmarica«, u: *Crkvena glazba - Priručnik za bogoslovna učilišta*, Zagreb, 1988., str. 174.

⁸ *Sv. Cecilija*, 1917., god. XI., sv. V., str. 149.

⁹ »Crkvene pjesme o. Nikole Krajačevića«, u. *Sv. Cecilija*, 1915., god. 9., sv. 2., str. 26.

DA SE NE ZABORAVI

Početkom listopada 2019. izišla je iz tiska knjiga Nike Luburića *Da se ne zaboravi. II. knjiga, Glazbena izvješća iz Sarajeva i Mostara 2008.-2018.*, koju je izdalo Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima iz Zagreba.